

MAIRONIS PAVANDENĖJE

ANTANAS LOTUŽYS

Tai buvo 1926–1927 m. Dar buvau piemenukas, o Pavandenės bažnyčioje patarnaudavau kaip klapčiukas. Tą gražų sekmadienio rytą tėvelis mums su broliuku leido pamiegoti, pats išvarė karves į Sprūdę – į ganyklą. Netikėtai atbėgo pas mus vargonininko sūnus Vytolis (Vyoldas Lileikis, 1941 m. nukankintas Rainiuose) ir perdavė zakristijono prašymą. Vytolis papasakojo, kad Pavandenės klebonas yra išvažiavęs į Janapolę, kur vyksta atlydai, bet kaip tik šiandien pas poną Sakelį atvažiavo trys kunigai iš Kauno, tarp jų ir prelatas, poetas Maironis. Kunigai zakristijonui pranešė, kad jie atvažiuos į Pavandenės bažnyčią ir čia visi vienu metu laikys šventas Mišias. Tam reikėjo trijų tarnų. Zakristijonas prašė, kad vienas iš jų būčiau aš. Man teko garbė patarnauti gerbiama prelatui, poetui Maironiui. Už darbą gavau litą ar du ir tuo labai džiaugiausi, o svarbiausia, kad poetui Maironiui patarnavau. Bažnyčioje išgirdau, kad jie planuoja dar ir po visą Pavandenės apylinkę pasižvalgyti, kalnus, kalnelius, ežerus aplankyti – kiek suspės. Po to visą dieną, karves ganydamas, laukiau ant Sprūdės kalno, kada atvažiuos svečiai Sprūdės kalno aplankyti, pasigrožėti jo apylinkėmis, pažvelgti į tolius, kiek akys užmato. Nuo čia pažvelgus į pietus, visa Pavandenė kaip ant delno, kaip veidrodyje, iš visų pusių kalnų kalnelių apsupta. Didysis kalnas – tai Sprūdės. Jis visų kalnų galingiausias. Turi jis brolių Moteraitį. Toliau – Girgždūtės ir Medvėgalio kalnai. Šiaurėje – Šatrija, o šiaurės vakaruose – Žasino (Žasūgalos) kalnas. Nuo čia ir mažesni kalnai, kalneliai matyti: Starkalnis, Gūšra, Knabė, Kekuliai. Sakelynės pusėje – Aukštdirvė, Balskalnis, Būgniukas, Gandrinė, Gaudkalnis, Lapkalnis, Rūdelis, Sklepkalnis, Vyšnyno kalnas ir

daugybė kitų. Iš čia ir šeši ežerai matyti: Biržulis, Gludas, Gūšra, Lūkstas, Medainė, Sterva.

Rytuose, kur Rūdelio kalnelis, stovi puikus Sakelių dvaras, o jo viduryje – tvarkingas parkas.

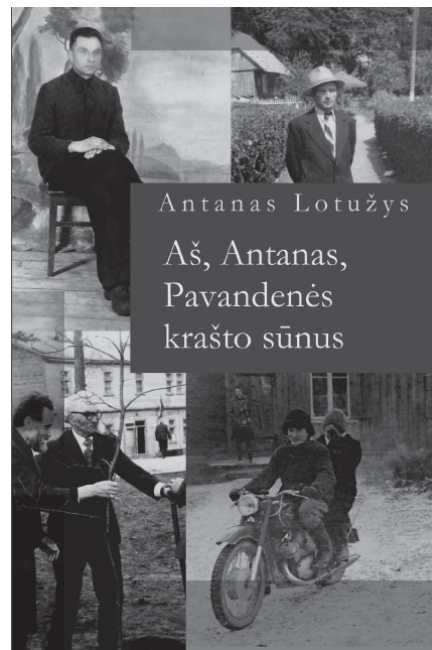
Jau buvo pavakarys, saulelė nebeaukštai, kai mudu su broliuku pamatėm nuo dvaro pusės atvažiuojant pilną vežimą (karietą), kurią traukė pora staininių arklių. Vežimas pasuko kalno pusėn. Mes apsidžiaugėm, kad pamatysim kilnius svečius, nors jų sutikti akis į akį ir nedrįsom; kaip zuikiai slapta juos iš pakrūmių sekėm. Visi atvykusieji kalbėjo lenkiškai, tad mes nė vieno jų žodžio nesupratome.

Ponai Sakeliai ir du kunigai palengva ėjo į kalno viršūnę, o kunigas Maironis ėjo atskirai, vienas, apžiūrinėdamas ar tai kalno atšlaitės, ar tai Pavandenės šiaurės pusėje esančiomis apylinkėmis, kurios iš čia apie 10 km matosi, grožėdamasis. Iš čia matyti ir jo aprašytasis Šatrijos kalnas, ir kiti kalneliai. Kalvos apaugusios krūmais ir miškeliais.

Ponai eidami vis kvietė Maironį neatsilikti, o jis vis atsakydavo „pačikai“. Kadangi mes su broliuku lenkų kalbos nemokėjome, tai, matydami, kad Maironis vienas eina pakrūmėmis, pamanėme, kad jis nori gamtinius reikalus atlikti, o ponai nemandagūs, skubina jį...

REDAKCIJOS PRIERAŠAS:

Antanas Lotužys iki pat paskutiniųjų savo gyvenimo dienų, kol dar įstengė paeiti, maloniai sutikdavo kiekvieną, kuris atvykdavo į Pavandenę, norėdamas jos istoriją sužinoti ir po gražias apylinkes pasidairyti. Vienas iš tokių buvo žurnalistas Juozas Skomskis, spaudoje paskelbęs keletą publikacijų apie Pavandenę ir jos metraštininką Antaną Lotužį. 1997 m.

Nuotraukoje – 2007 m. išleistos Antano Lotužio knygos „Aš, Antanas, Pavandenės krašto sūnus“ viršelis

sausio 27 d. laikraštyje „Kauno diena“ [Nr. 21 (5048)] išspausdintame straipsnyje „Vienas kelias iš Varnių“ jis rašė:

„1987 m. vasarą Biržulio archeologinės ekspedicijos metu Antano Lotužio paakinti dalyviai ryžosi patikrinti kunigaikščių tvirtovių ugnies signalų sistemą naktį. Sutartu laiku buvo uždegtos ugnys ant Medvėgalio, Girgždūtės, Moteraičio, Sprūdės, Širmės, Alkakalnio prie Janapolės, Žasūgaloje ir ant Šatrijos. Visur jos buvo matyti...“

Apie Sakelių, Pavandenės fundatorių, dvarvietę, gyvenančią paskutines dienas, Antanas Lotužys pasakoja atskirai, nes tarpukario metais čia būta pavyzdingo ūkio, kultūros centro. (...) Zigmantas Sakelis, paskutinis čionykštis dvarininkas, buvo nukankintas Rainiuose. Ant Sklepkalnio viršūnės, Antano Lotužio jau sunkiai įkopiama, stūkso atminimo kryžius, pastatytas Sakelynės ūkvedžio Leono Aleksandravičiaus rūpesčiu. Į kapą surinkti ir sulaidoti visi genties kaulai, kuriuos godūs aukso ieškotojai išmėtė iš šeimos kapavietės. O dvaro rūmų pastatą su buvusiais fontanais, sodais dabar visiškai baigia suardyti ne audros, o vietiniai savieji. Ir prageria, nes dvaro plytos tvirtos, dar Sakelių plytinėje degtos, turi vertę ir šiandien...“